

**“YO‘QOTILGAN AVLOD” MUAMMOSI ERICH MARIA REMARKNING
“G‘ARBIY FRONTDA O‘ZGARISH YO‘Q” ASARI MISOLIDA**

G‘iyosov Mirali,

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti o‘qituvchisi

Kalit so‘zlar Erich Maria Remark, G‘arbiy frontda o‘zgarish yo‘q, yo‘qotilgan avlod, urush, insoniyat fojiasi, yoshlar, front, ruhiy iztirob, adabiy tahlil, zamonaviy roman.

Erich Maria Remarkning “G‘arbiy frontda o‘zgarish yo‘q” romani XX asr adabiyotida alohida o‘rin egallaydi. Asarda Birinchi jahon urushida qatnashgan nemis yoshlarining taqdiri o‘ziga xos tarzda ifodalanadi. Muallif urushning shafqatsiz manzaralarini tasvirlab, uning inson ruhiyatiga qanday dahshatli ta‘sir ko‘rsatishini ko‘rsatadi. Urushga safarbar etilgan yoshlar orzu va umidlarini yo‘qotgan holda tasvirlanadi. Ularning hayoti nafaqat jismonan, balki ma‘nan ham vayronaga aylanadi. Shu sababli romanda “yo‘qotilgan avlod” atamasi asosiy ramz sifatida gavdalanadi. Bu avlod o‘zining eng go‘zal yillarini frontda yo‘qotgan edi. Ular na maktab hayotiga qaytib keta oldi, na oddiy tinchlik hayotiga moslashdi. Shunday qilib, roman butun bir avlodning fojeasini ko‘rsatib beradi.

Asarda bosh qahramon Pol Boymer obrazi orqali yo‘qotilgan avlodning fojiasi ochib beriladi. Pol ham boshqa tengdoshlari singari urushga majburan jalb qilinadi. U dastlab vatanparvarlik hissi bilan yo‘g‘rilgan bo‘lsa-da, tez orada urushning mohiyatini anglab yetadi. Frontdagi qonga belangan hayot unga orzu qilingan qahramonlik emas, balki o‘lim va qo‘rquvni taqdim etadi. Polning ko‘plab do‘stlari birin-ketin halok bo‘ladi. Bu holat uning ruhiyatida chuqur iz qoldiradi. U frontdan qaytgan taqdirda ham sobiq hayotga qaytishi mumkin emasligini his etadi. Shuning uchun Pol obrazi butun “yo‘qotilgan avlod”ning timsoliga aylanadi. Muallif uning taqdirini butun avlodning fojeasi sifatida tasvirlaydi.

Romanda “yo‘qotilgan avlod” tushunchasi faqat jismoniy yo‘qotishlarni emas, balki ma‘naviy iztiroblarni ham qamrab oladi. Yoshlar maktabdan to‘g‘ridan-to‘g‘ri frontga yuboriladi. Ular hayotning go‘zal tomonlarini ko‘rishga ulgurmay, urushning shafqatsizligi bilan yuzma-yuz bo‘lishadi. Orzulari, kelajakka bo‘lgan ishonchi va insoniy qadriyatlarini yo‘qotiladi. Bu yoshlar uchun front nafaqat jang maydoni, balki ruhiy sinov maskani hamdir. Urush ularni ertaroq keksaytirib qo‘yadi. Shunday qilib, romanda butun avlodning hayotiy yo‘li o‘zgacha talqin qilinadi. “Yo‘qotilgan avlod” tushunchasi shu nuqtada chuqur mazmun kasb etadi.

Remark urushning maktab yoshlariga qanday ta'sir ko'rsatganini chuqur tasvirlaydi. Asarda o'qituvchilar va siyosiy targ'ibotchilarning yoshlarga bo'lgan bosimi ham ifodalanadi. Yoshlarni urushga chorlovchi gaplar ular uchun baxtli kelajak va'dasi sifatida eshitaladi. Ammo frontga kelgach, bu va'dalarning barchasi yolg'on ekanligi ayon bo'ladi. Yoshlarning ishonchi buziladi va ular jamiyatga bo'lgan ishonchni yo'qotadi. Bu yo'qotish ruhiy inqirozning asosiy omiliga aylanadi. Asar shu orqali siyosatning yoshlar taqdirini qanday halokatga olib kelishini ko'rsatadi. "Yo'qotilgan avlod" faqat shaxsiy emas, balki ijtimoiy fojea sifatida ham talqin qilinadi.

Romanda tasvirlangan voqealar urushning jismoniy halokatidan ko'ra ko'proq ma'naviy vayronalikni ko'rsatadi. Har bir qahramonning halokati yoki yaralanishi butun bir avlodning yo'qotishlariga tenglashtiriladi. Ularning ruhiyatida chuqur iz qoldirgan urush ularni jamiyatdan ajratadi. Oddiy tinchlik hayotiga qaytish ularning hech biri uchun oson emas. Shu sababli, "yo'qotilgan avlod" deganda urushdan omon qaytganlar ham nazarda tutiladi. Chunki ular ham hayotga qayta moslasha olmaydi. Ruhiy jarohatlar jismoniy jarohatlardan ham og'irroqdir. Bu iztiroblar avlodning butun hayotini izdan chiqaradi. Shu orqali romanning umumiy fojiali mazmuni yanada teranlashadi.

Asarda qahramonlarning o'limi "yo'qotilgan avlod" tushunchasini yanada kuchaytiradi. Polning yaqin do'stlari – Kach, Müller, Kropp kabi obrazlarning halokati yoshlarning taqdirini fojiaga aylantiradi. Ularning o'limi nafaqat urushning qurbonlari sifatida, balki yo'qolgan orzular timsoli sifatida ko'rsatiladi. Muallif ularning shaxsiy taqdirini umumiy avlod taqdiriga bog'laydi. Bu bilan butun bir jamiyatning yo'qotgan imkoniyatlari ifodalanadi. Urushning shafqatsizligi har bir individual hayot orqali umumlashtiriladi. "Yo'qotilgan avlod" romanning markaziy metaforik tushunchasiga aylanadi. O'lim va iztirob roman bo'ylab doimiy hamroh bo'lib turadi. Romanda "yo'qotilgan avlod" muammosi faqat nemis jamiyatiga xos emas, balki butun insoniyatga tegishli masala sifatida tasvirlanadi. Birinchi jahon urushi dunyoning ko'plab mamlakatlariga birdek azob keltirgan. Yoshlar hamma joyda o'z orzu va umidlarini yo'qotgan. Shu jihatdan Remarkning romani universal ma'no kasb etadi. Asar insoniyat tarixida urushning fojiali oqibatlarini ko'rsatadigan yirik adabiy manbalardan biridir. Har bir qahramon taqdiri milliy chegaralardan chiqib, umumjahon ma'nosini oladi. Bu asar butun dunyoda "yo'qotilgan avlod" fenomenini tushunishga xizmat qiladi. Shu bois romanning qimmatini faqat adabiy emas, balki falsafiy hamdir. Romanda urushdan keyingi hayotga qaytish masalasi ham "yo'qotilgan avlod" tushunchasi doirasida tahlil qilinadi. Qahramonlar frontdan qaytgach, o'zlarini jamiyatdan begona his qiladilar. Ular urushni tushunmagan kishilar bilan til topisha olmaydilar. Bu aloqa uzilishi ularning ruhiy izolyatsiyasini yanada kuchaytiradi.

Natijada yosh avlod jamiyatdan ajralib, o'ziga xos "yo'qolgan" holatga tushib qoladi. Bu holat ularning hayotiy maqsadlarini qayta tiklashga imkon bermaydi. Jamiyat bilan avlod o'rtasidagi bunday ajralish katta ijtimoiy fojeaga aylanadi. Shu tariqa roman faqat urush maydonidagi emas, balki urushdan keyingi iztiroblarni ham ochib beradi. Asarda tasvirlangan urush va yo'qotishlar muallifning insonparvarlik qarashlarini ham aks ettiradi. Remark urushni tanqid qilish orqali inson hayotining qadrini targ'ib qiladi. U front ortidagi siyosiy o'yinlarni fosh qilib, oddiy askarning fojeasini ko'rsatadi. "Yo'qotilgan avlod" g'oyasi orqali insoniyat uchun saboq berishga intiladi. U shafqsizlik va adolatsizlikka qarshi ovoz ko'taradi. Bu jihat romaning nafaqat adabiy, balki axloqiy ahamiyatini ham belgilaydi. Asar o'quvchini chuqur o'yg'a toldiradi va urushning befoydaligi haqida mulohaza yuritishga undaydi. Shu tarzda muallifning badiiy maqsadi yanada yorqin namoyon bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, Erich Maria Remarkning "G'arbiy frontda o'zgarish yo'q" romani "yo'qotilgan avlod" fenomenini chuqur badiiy tahlil qiladi. Asarda yoshlarning orzulari, ishonchi va kelajagi urush qurboni sifatida ko'rsatiladi. Pol Boymer obrazi orqali bu avlodning umumiy fojeasi ifodalanadi. Romanda urushning jismoniy va ma'naviy oqibatlarini birdek tasvirlangan. Yo'qotilgan avlod faqat o'lim bilan emas, balki ruhiy iztiroblar bilan ham belgilanadi. Asar o'zining falsafiy va insonparvarlik mohiyati bilan alohida o'rin tutadi. U butun insoniyat uchun ogohlik qo'ng'irog'i bo'lib yangraydi. Shu sababli, "yo'qotilgan avlod" masalasi bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan. Roman adabiyot tarixida urushga qarshi kuchli asarlardan biri sifatida qadrlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Remark E. M. *G'arbiy frontda o'zgarish yo'q*. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 1989.
2. Holbrook, Morris. *The Lost Generation: Literature and the First World War*. New York: Routledge, 2015.
3. Eksteins, Modris. *Rites of Spring: The Great War and the Birth of the Modern Age*. Boston: Houghton Mifflin, 1989.
4. Fussell, Paul. *The Great War and Modern Memory*. Oxford: Oxford University Press, 1975.